

17. DOBRO. WARTOŚĆ CZYNU LUDZKIEGO

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Ludzki czyn podlega ocenie moralnej. Może być oceniony jako zgodny lub niezgodny z łaodem moralnym i sumieniem. Mówimy wówczas o czynie dobrym lub złym. Osoba ponosi odpowiedzialność moralną za swój czyn – realizuje dobro moralne lub ponosi moralną winę.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój moralny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Formowanie dojrzałości osobowej

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie umiejętności podejmowania właściwych wyborów moralnych

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Działanie moralnie dobre jest właściwe osobie ludzkiej.
- Co to znaczy być człowiekiem?
- Czy posłuszeństwo prawdzie wyklucza osobistą wolność?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Jestem podmiotem moich czynów.
- Odpowiedzialność moralna za konkretne czyny człowieka.
- Poprzez swoje czyny osoba wyraża siebie i swoje wartości.

→ ZASADY

- Jestem odpowiedzialny za swoje czyny.
- Kształtuję swoje sumienie, aby w wolności dokonywać właściwych wyborów.
- W swoim postępowaniu jestem wierny dobru i prawdzie.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Osoba wyraża siebie poprzez swoje czyny.
- Prawość sumienia jest istotnym elementem godności człowieka.
- We wspólnocie osób istnieje wzajemna odpowiedzialność za dokonywane czyny.

→ ZASADY

- Moje postępowanie odpowiada mojej godności osobistej i godności innych osób.
- Tworzę oparte na sprawiedliwości więzi osobowe.
- W rodzinie osoby pomagają sobie w podejmowaniu właściwych moralnie decyzji.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Człowiek ma prawo postępować zgodnie ze swoim sumieniem i wolnością. Osobiście podejmuje decyzje moralne.
- Moralność pozostaje zawsze w ścisłym związku z rozumieniem człowieka jako osoby.
- Warunkiem wolnego działania osoby jest zgodność czynu ludzkiego z prawdą.

→ ZASADY

- Uczniowie mają prawo postępować zgodnie ze swoim sumieniem.
- Jako wychowawca ukazuję uczniom wartości związane z dobrem i prawdą.
- Ukazuję uczniom, że człowiek realizuje się tylko poprzez prawdę.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Młodzież ma za zadanie poznać różnorakie problemy swojego lokalnego środowiska. Z listy zagadnień można wybrać jedno i opracować plan pomocy, przedstawić hipotezy: jakie instytucje i jaki system pomocy byłyby skuteczne w rozwiązaniu danego zagadnienia, jak młodzież może wspomagać działania dla wspólnego dobra swojego lokalnego środowiska.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Młodzi ludzie rozumieją swoją odpowiedzialność za własne środowisko społeczne i jego dobro. Mają świadomość tego, że ich postępowanie ma wpływ na przemianę otoczenia i świata. Czują się zmotywowani do angażowania się w rozwój swojej społeczności. Dążą do budowania więzi międzyludzkich opartych na sprawiedliwości, pokoju, dobru i miłości. Zaangażowanie w rozwój najbliższego otoczenia wyzwala postawę twórczej pracy społecznej.

1.10. ZAGROŻENIA

Brak świadomości, jak ważny jest wybór dobra we własnych czynach i decyzjach, może prowadzić do biernej postawy wobec świata. Młody człowiek zaczyna funkcjonować tylko dla siebie, bez głębszych więzi z otoczeniem, bez poczucia, że ma wpływ na to, co się dzieje wokół niego. Permisywizm i relatywizm moralny prowadzi do postawy bierności wobec otoczenia, może spowodować

deformacje w życiu duchowym, co ma rujnujący wpływ na życie wspólnoty, w której się żyje.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

KATEDRA

„Fellini” uratował pozostałą trójkę. Zanim się przesiedli do nieuszkodzonej LJO, pochowali Izmira w zimnym, czarnym kamieniu planetoidy. W swym przedśmiertnym nagraniu, dokonanym już po opuszczeniu śluzy, Izmir prosił o pochówek na tym kosmicznym głazie. Żegnał się też wówczas z rodziną i przyjaciółmi i polecał swą duszę Bogu. Psychologowie analizowali później każde drżenie w jego głosie, każde opóźnienie oddechu, każde najbanalniejsze sformułowanie – był poczytalny czy nie był, przeważała presja czy też podjął decyzję w pełni świadomie? Już wcześniej reporterzy tropili wstecz życiorysy całej czwórki – teraz wywleczono na wierzch najwcześniejsze wspomnienia rodziny z dzieciństwa Izmira. Kłopot polegał na tym, że był to najwyraźniej zupełnie przeciętny człowiek. Nawet zważywszy, w jakim kontekście go obecnie wspominano – i tak jawił się w tych sztucznie indukowanych retrospekcjach osobą w niczym szczególnie nieodbiegającą od średniej. Pracownikiem był dobrym, ale nie pękała jego teczka od pochwał. Katolikiem był praktykującym, ale ciężko przychodziło pytanym wynaleźć na poczekaniu przykłady demonstracyjnej jego religijności. Przepęstw i wykroczeń nie popełnił żadnych (o żadnych nie wiedziała lizońska policja). Dowodów uprzedniego rozchwierutania psychicznego też brakowało. No więc co? Kim był Izmir Predu i jak właściwie nazwać jego postępek?

↑ J. Dukaj, *Katedra*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2020, s. 41-42.

KOMENTARZ

Powyższy fragment opisuje postać jednego z bohaterów książki *Katedra* Jacka Dukaja – Izmira Predu. Izmir postanawia dokonać czynu, który moglibyśmy określić jako bohaterski. Kapitan statku kosmicznego Fellini ratuje całą załogę, sam przy tym ginąc. Izmir poświęca swoje życie, aby uratować trzy inne osoby. Jego czyn pozostaje tajemnicą. Predu wydawał się zwykłym człowiekiem – ani nadmiernie religijnym, ani szczególnie wybijającym się moralnie. Przeciętny człowiek, a jednak dokonał czynu niezwykłego. Psychologowie mają trudność z ustaleniem, co stało za taką decyzją, jakie czynniki zaważyły, dlaczego Izmir postanowił się poświęcić, co nim kierowało...? Tajemnica ludzkiego ducha, ludzkich wyborów, decyzji pozostaje niezbadana, wymyka się naukowemu opisowi.

III. NAUCZANIE

3.1. NAUCZANIE FILOZOFICZNE

Czyn ludzki (*actus humanus*) poprzedzony jest rozpoznaniem wcześniej dobrem, następnie zaś świadomym i celowym działaniem osoby. Samo spełnienie czynu przez osobę stanowi podstawową wartość człowieka jako istoty wolnej¹. Wolny wybór stanowi o istocie człowieczeństwa, w ten sposób człowiek wyraża siebie, swoją autonomię i sprawczość. „Odkrywa swe «powinienem», współkonstruuje je poniekąd aktem swego (samo)poznania. Odkrywa, że zależeć od samego siebie, być autentycznie samo-zależnym, autentycznie samorządnym, czyli wolnym pełnią wolności, to spełnić to «powinienem», to uzależnić się – aktem własnego wyboru – od prawdy o sobie poznanej przez siebie”². Czyn ludzki może być oceniany jako zgodny lub niezgodny z ładem moralnym oraz sumieniem. Mamy wówczas do czynienia z dobrem lub złem. A zatem ludzki czyn podlega ocenie moralnej. Osoba ponosi odpowiedzialność moralną za swój czyn – realizuje dobro moralne lub zaciąga moralną winę.

3.2. NAUCZANIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

W pedagogice istotnym elementem jest wychowanie osoby do wolności przy jednoczesnym uwewnętrznieniu właściwych postaw moralnych. Proces wychowawczy powinien być nakierowany na wolne podejmowanie decyzji w połączeniu z właściwą oceną moralną. Człowiek dojrzały to taki, który podejmuje właściwe decyzje moralne nie z zewnętrznej konieczności (opinia innych ludzi, strach przed karą czy wykluczeniem społecznym), ale ze względu na dobro, które rozpoznał i jest niejako przez to dobro pociągany, rozumie sens takiego, a nie innego działania.

3.3. NAUCZANIE PSYCHOLOGICZNE

Jeśli czyn ludzki jest wartością personalistyczną, to rozwój psychologiczny i duchowy człowieka powinien być nakierowany na dojrzałość do tego, co nazywamy człowieczeństwem. Zarówno emocje, uczucia a także cała sfera wolitywna winna być niejako uzgodniona, dopasowana do wartości uważanych za ludzkie. Mamy wówczas do czynienia z osobowością zintegrowaną. Zdolność posiadania

1 Por. K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. T. Styczeń, W. Chudy, J.W. Gałkowski, wyd. TN KUL, Lublin 2000, s. 304.

2 T. Styczeń, *Wolność w prawdzie*, w: *Dziela zebrane*, 4, red. A.M. Wierzbicki, wyd. TN KUL, Lublin 2013, s. 26.

siebie, wolnego decydowania o sobie i o swoich działaniach jest istotą integracji psychicznej człowieka.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

Człowiek stworzony na obraz i podobieństwo Boga jest wolnym podmiotem swoich czynów. Tylko do pewnego stopnia jest zdeterminowany środowiskiem czy przeszłością. Konkretny czyn człowieka są związane z jego odpowiedzialnością moralną. Człowiek jest zobowiązany do czynienia dobra. Jest to nakaz moralny wynikający nie tylko z zasad chrześcijaństwa, ale także ze względu na powinności ludzkie. Czyniąc dobro osoba wyraża siebie i swój określony system wartości, a także odzwierciedla swoją wiarę i powinności wobec Boga i ludzi. Człowiek jest również odpowiedzialny za podejmowanie właściwych moralnie decyzji, zgodnych z własnym sumieniem, ze wszystkimi jego konsekwencjami.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

Możemy mieć udział w kształtowaniu lepszego świata jedynie wtedy, gdy spełniamy dobro teraz i osobiście, z pasją i wszędzie tam, gdzie możemy, niezależnie od strategii i programów partii. Program chrześcijański – program dobrego Samarytanina, program Jezusa – to „serce, które widzi”. Takie serce widzi, gdzie potrzeba miłości i działa konsekwentnie.

↑ DCE 31.

Ten, kto nie żyje w braterskiej bezinteresowności, czyni ze swojego życia zachłanny handel, zawsze odmierzając to, co daje i co otrzymuje w zamian. Natomiast Bóg daje darmo, do tego stopnia, że pomaga nawet tym, którzy nie są wierni, i „sprawia, że słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi” (Mt 5,45). Dlatego Jezus zaleca: „Kiedy zaś ty dajesz jałmużnę, niech nie wie lewa twoja ręka, co czyni prawa, aby twoja jałmużna pozostała w ukryciu” (Mt 6,3-4). Darmo otrzymaliśmy życie, nie zapłaciliśmy za nie. Zatem wszyscy możemy dawać bez oczekiwania czegoś w zamian, czynić dobro, nie żądając tego samego od osoby, której pomagamy. Dlatego właśnie Jezus zaleca: „Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie” (Mt 10,8).

↑ FT 140.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

Temu, kto chce prawować się z tobą i wziąć twoją szatę, odstąp i płaszcz. Zmusza cię kto, żeby iść z nim tysiąc kroków, idź dwa tysiące. Daj temu, kto cię prosi, i nie odwracaj się od tego, kto chce pożyczyć od ciebie. Słyszeliście, że powie-

dziano: Będziesz miłował swego bliźniego, a nieprzyjaciela swego będziesz nienawidził. A Ja wam powiadam: Miłujcie waszych nieprzyjaciół i módlcie się za tych, którzy was prześladują; abyście się stali synami Ojca waszego, który jest w niebie; ponieważ On sprawia, że słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i On zsyła deszcz na sprawiedliwych i niesprawiedliwych. Jeśli bowiem miłujecie tych, którzy was miłują, cóż za nagrodę mieć będziecie? Czyż i celnicy tego nie czynią? I jeśli pozdrawiacie tylko swych braci, cóż szczególnego czynicie? Czyż i poganie tego nie czynią? Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski.

↑ Mt 5,40-48.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

” Owocami miłości są radość, pokój i miłosierdzie. Miłość wymaga dobroci i upomnienia braterskiego; jest życzliwością; rodzi wzajemność; trwa bezinteresowna i hojna. Miłość jest przyjaźnią i komunią: Wypełnieniem wszystkich naszych czynów jest miłość. Oto cel, do którego zdążamy. Ze względu na niego biegniemy i do niego biegniemy. Gdy go osiągniemy, znajdziemy w nim pokój.

↑ KKK 1829.

V. LITERATURA

Balthasar H.U. von, *Wieńczysz rok darami swojej dobroci*, tłum. E. Marszał, J. Zakrzewski, Wydawnictwo WAM, Kraków 1999.

Benedykt XVI, *Encyklika Deus Caritas est*, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2006.

Dobro i zło z perspektywy psychologii społecznej, zebrał i oprac. A.G. Miller, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.

Dukaj J., *Katedra*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2020.

- Franciszek, *Encyklika Fratelli tutti*, Wydawnictwo M, Kraków 2020.
- Krąpiec M.A., *Spełniać dobro*, wyd. Fundacja Servire Veritati Wydawnictwo Instytut Edukacji Narodowej, Lublin 2000.
- Owsiak T., *W duchu dobroci i miłości. Homilie i kazania*, zebr. i oprac. J. Zimny, Wydawnictwo Diecezjalne, Sandomierz 2003.
- Przetacznik-Gierowska M., *Psychologia rozwoju człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Styczeń T., *Wolność w prawdzie*, w: *Dzieła zebrane*, 4, red. A.M. Wierzbicki, wyd. TN KUL, Lublin 2013.
- Ślipko T., *Zarys etyki szczegółowej. Etyka osobowa*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2005.
- Tatarkiewicz W., *Dobro i oczywistość. Pisma etyczne*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1989.
- Weigel G., *Czym jest katolicyzm? Dziesięć kontrowersyjnych pytań*, tłum. A. Gomola, wyd. Znak, Kraków 2003.
- Wojtyła K., *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, red. T. Styczeń, W. Chudy, J.W. Gałkowski, wyd. TN KUL, Lublin 2000.
- Wojtyła K., *Elementarz etyczny*, Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej Gaudium, Wydawnictwo św. Stanisława BM, Lublin–Kraków 2008.